

Theodor Hornberger, Der Schäfer. Landes- und volkskundliche Bedeutung eines Berufsstandes in Süddeutschland. Schwäbische Volkskunde. N. V. 11/12. Buch. 1955. W. Kohlhammer Verlag Stuttgart. Str. 246 + 88 slik na prilogah.

Knjiga je posebnost, ker obravnava neki stan v njegovi gospodarski in družbeni pogojenosti ter njegove duhovne vrednote, vse v okviru neke dežele. V prvem delu o poklicnostanovskem občestvu (14—62) prikazuje južnonemške ovčarje kot nosilce posebnega življenjskega zdržanja in duhovne usmerjenosti. Potujoče pastirstvo na tem ozemlju, kjer se tesno povezujeta poljedelstvo in pašništvo, se je razvilo v svojih stanovskih občestvenih oblikah že v srednjem veku, tako da so iz kmečkega ljudstva vzrasle osebnosti in družine v novo stanovsko enoto. Od 15. stoletja sèm pričajo cehovska pravila o vzgoji ovčarskega naraščaja, ki je terjala tri leta vajenske in tri leta pomočniške dobe. Zaradi važnosti poklica so imeli za vsako vrsto živali posebnega ovčarja. Za strokovno usposobljenost ovčarjev skrbi oblast še danes, vendar je naraščaja vedno manj. Pisatelj statistično prikazuje izvor ovčarjev, ki so do 20. stoletja s 50 % nadaljevali poklic prednikov, medtem ko jih danes le 12 % izvira iz ovčarskih družin. Pasejo veleposestniške in občinske črede, v katerih imajo tudi svoje živali. Nekateri obdelujejo tudi zemljo. Leta 1939 jih je bilo 5308.

Posebno pozornost posveča pisatelj občestvenim oblikam ovčarskega stanu, ki so jih v minulih stoletjih uravnavali cehi in bratovščine, medtem ko jih danes veže stanovsko društvo z glasilom. Propad ovčereje za 50—70 % od srede 19. stoletja sèm je zmanjšal tudi pomen in ugled ovčarskega stanu in spremenil marsikatero obliko njihovega družbenega in duhovnega izživljanja. Vendar je stanovska zavest pri njih še dokaj močna in živa. Njene osnove koreninijo v srednjem veku, ko je ovčereja bila privileg gospodstev, ki so družile ovčarje s posebnimi uredbami. Njeh npravno duhovni temelj pa je v njihovi nadarjenosti in usmerjenosti, izvirajoči predvsem iz odnosa do okolja, katerega določata samota in potovanja, ki hranita njihovo doživljanje in izživljanje. Gospodarski in organizacijski vzroki pa jih silijo v združenja, ki netijo te naravne osnove stanovske zavesti in jih ohranjajo v spremenjenih, njihovemu poklicu nenaklonjenih razmerah.

V drugem delu (Življenjski prostor, 63—84) raziskuje avtor zemljepisne pogoje in razširjenost ovčarstva, pri čemer označuje južnonemške dežele glede primernosti za razvoj ovčarstva. Gospodarske oblike ovčereje so v zvezi z naravo in gospodarsko-družbenim sestavom. Tako poznajo ovčarstvo na lastnem posestvu, občinsko in zadružno ovčarstvo, najbolj pa je razširjeno potovalno ovčarstvo, ki zaradi pomanjkanja paše žene črede s švabskih in frankovskih planot do Porenja in v krogotoku celega leta. V preteklem stoletju so jih gonili do Pariza naprodaj.

Tretji del (85—215) nas seznanja z občestvenimi vrednotami ovčarstva, ki so strnjene v njihovih praznikih ob koncu poletne paše, preden se prično jesenska potovanja. Že stoletja so stari v mestih ovčarskih pokrajin ovčarski sprevidi s plesi in tekmovalnimi teki, ponekod pa imajo samo ples. Avtor raziskuje z vidika sestavin teh običajev značilnosti stanovskega bistva ovčarjev, posebej smisel ovčarskega teka, ki ga vidi v ponosu stanovske zavesti. Razbor ovčarskih plesov ponazarja s skicami, dotika se še petelinjega in jagnječjega plesa. Razpravlja o češčenju svetnikov zavetnikov med ovčarji, posebno poglavje pa je namenjeno ovčarskim pesmim z besedili in napevi.

V kratkem četrtem delu (216—221) podaja pisatelj sintetičen pogled na ovčarjevo duhovno bistvo, njegovo miselnost, njegove občestvene in ustvarjalne sile, uveljavljajoče se še danes v pesnikovanju, rezbarstvu, poznavanju narave, zdravilstvu, ustvarjanju in pripovedovanju pravljic, pripovedk, izviračem iz samotnega doživljanja narave. Ovčarjev življenjski krog se povezuje z ostalimi stanovi. Na eni strani se kot nobena poklicna skupnost oklepa svojih občestvenih vrednot, na drugi pa je gibčen, napreden, dojem-

ljiv zaradi mnogih popotovanj. Kulturno ustvarjalna moč ovčarjev je zelo velika in označuje razne dežele, katerim posreduje vrednote drugih pokrajin ter preraja njih običaje.

V dodatku objavlja avtor zgodovinsko gradivo (ovčarske rede, pisma, prisege itd.). 88 slik na prilogah iz življenja ovčarjev v preteklosti in sedanjosti daje toplo, čeprav stvarno in jedrnatno pisani knjigi posebno mikavnost, ki obogati z novimi spoznanji ljubitelja sleherne znanosti, raziskujočega človeka.

Vilko Novak

Oberösterreichische Bibliographie 1952—1953. Linz 1955. Institut für Landeskunde von Oberösterreich. 8°, 77 str.

To je zbirka vseh tiskanih objav, deloma pa tudi rokopisnih študij, n. pr. disertacij iz zgodovine, etnografije, geologije in biologije Gornje Avstrije ter zbirka vseh knjižnih izdanj, ki so jih pripravili rojeni gornjeavstrijski pisatelji, izdajatelji, uredniki, prevajalci, ilustratorji in upodablajoči umetniki v letih 1952—1953. 199 etnografskih prispevkov je zbral in uredil Ernst Burgstaller v poglavja o zgodovini in delovni metodi etnografije, ljudskemu značaju, toponomastiki in poimenovanju, ljudski poeziji in odru, verovanju in romanju, o ljudskem koledarju, pravu, ljudski igri in glashi, prehrani, o naselbinah in domovih, o orodju, obdelovanju zemlje in živinoreji, o ljudski upodablajoči umetnosti, ljudskih nošah, obrti, stanovih in o stanovskih skupnostih. Publikacija je priloga IX. letnika (1955) revije Oberösterreichische Heimatblätter, ki jo izdaja institut za deželoznanstvo Gornje Avstrije v Linzu.

Franjo Baš

Helbock Adolf, Der österreichische Volkskunde-Atlas. Seine wissenschaftliche, volks- und staatspolitische Bedeutung. Veröffentlichungen der Kommission für den Volkskunde-Atlas in Österreich. Herausgegeben von A. Helbock und E. Burgstaller. I. Linz 1955. 8°, 17 str. + 2 prilogi.

8. zborovanje avstrijskih etnografov v Gradcu 1953 je dalo pobudo za izdajo avstrijskega etnografskega atlanta. Za izvedbo dane pobude je bila 1955 v Linzu ustanovljena družba za avstrijski etnografski atlas. Družba sestoji iz skupnosti znanstvene delovne komisije in iz kuratorija, kjer so zastopniki avstrijske akademije znanosti, oblasti, ustreznih društev in gospodarstva; znanstvena delovna komisija je zbrala v soglasju z akademijo znanosti, sicer pa so vsa pripravljajalna dela organizacijsko združena v institutu za deželoznanstvo Gornje Avstrije v Linzu.

Na ustanovnem sestanku družbe za avstrijski etnografski atlas je A. Helbock utemeljeval njegovo potrebo iz znanstvenih, narodno- in državnotpolitičnih razlogov, ga primerjal s švicarskim in nemškimi etnografskim atlantom ter vključil v evropskega in razvil precej nadrobno njegov delovni program, ki je natisnjen pred nami. Po niem sloni vse pripravljajalno delo na vprašalnih polah, ki jih komisija pošilja zaupnikom; od zaupnikov zbrano gradivo pa komisija, ki jo sestavljajo etnografski predstavniki posameznih avstrijskih dežel, predela v geografska ponazorila za upodobitev avstrijskega prebivalstva, kakršno je in kakor se je razvijalo v zadnjem stoletju. Za doseg tega namena bo atlas pokazal rast in upad prebivalstva v posameznih avstrijskih deželah, njegovo gostoto, starost in razčlenitev po stanovih, razmerje med stanovanjem in delavnico, prehrano, orodja za obdelovanje zemlje, strokovne organizacije, tehnično raven proizvodnje, vse zvrsti domače obrti in razvoj delavskih in kmetskih naselbin. Tako pridobljena demografska in gospodarska podoba prebivalstva naj postane temelj za kmetsko, delavsko in mestno etnografijo.